BUTLLETÍ DE LA REIAL ACADÈMIA CATALANA DE BELLES ARTS DE SANT JORDI, X, 1996, pàgs. 255-258

EL TRIOMF DE LA CREATIVITAT

JOSEP MARIA SUBIRACHS

> «Aleshores vaig intentar de distreure la mirada, a base d'anar resseguint la corba que, des dels capitells apuntava al llarg de les nervadures fins a la clau, repetint el misteri de la volta, que se sosté sobre una absència, suprema hipocresia estàtica, i que fa creure a les columnes que empenyen enlaire les motllures i que aquestes, radiades de la clau, fixen a terra les columnes, mentre la volta és un tot i un no-res, alhora causa i efecte.»
>
> UMBERTO ECO. *«El pèndol de Foucault.»*

La història és apassionant. Un bon dia de finals de segle passat un típic representant del català arrauxat, l'editor i llibreter del carrer de la Princesa de Barcelona, Josep Maria Bocabella i Verdaguer, va tenir la idea de construir un temple dedicat a la Sagrada Família.

Per portar a terme el projecte, Bocabella comprà el 1881, per 172.000 pessetes, un terreny als afores de Barcelona, a la zona anomenada el Poblet, i va encarregar l'obra a Francisco de Paula del Villar, arquitecte diocesà bastant mediocre autor de l'absis neoromànic i la façana neoplateresca del monestir de Montserrat que féu, en aquella ocasió, un projecte neogòtic.

Els treballs començaren el 1882, però al cap de poc temps, quan la cripta començava a perfilar-se, desavinences amb el promotor va fer que Villar dimitís. L'obra va ésser oferta a Joan Martorell (autor de les Saleses del Passeig de Sant Joan) que va declinar l'encàrrec i va aconsellar que se n'ocupés un jove arquitecte anomenat Antoni Gaudí.

Així doncs, de retruc, el dia 3 de novembre de 1883 Gaudí començà a treballar a la que havia d'ésser l'obra de la seva vida. Tenia llavors trenta-un anys, els mateixos que tenia Miquel Àngel (que tant ens recorda el nostre arquitecte per la seva genialitat) quan inicià l'obra que el perseguiria també du-

rant tota la seva llarga existència i que deixà també inacabada: la tomba de Juli II. En els quaranta-tres anys que Antoni Gaudí va treballar en la construcció de la Sagrada Família el seu estil evolucionà i per això aquest monument representa ell sol una síntesi de tota la seva obra. Hi trobem el seu primer estil eclèctic i medievalista (la cripta i l'absis), el «plateresc» sui gèneris (en el claustre del Roser), el més desenfrenat modernisme (la façana del Naixement), l'expressionisme (en el projecte de la façana de la Passió), el pre-superrealisme (en els terminals dels campanars) i les voltes ara en construcció[1] on amb un joc complicat i savi de formes geomètriques, (hiperboloids, helicoids, conoids i paraboloids hiperbòlics) que lluny ja del modernisme, ens sorprèn amb una arquitectura extraordinàriament singular i futurista. Com diu la italiana V. Massini «La Sagrada Família és l'obra colossal en la qual Gaudí va veure la culminació de la seva missió de constructor, de creient i d'inventor de formes, i en la qual, com nou Alighieri, imagina ésser capaç de crear un microcosmos a semblança del macrocosmos.»

I és que Gaudí té, sens dubte, les característiques del geni. Geni és l'artista que no solament representa la seva època, sinó que, a més a més, s'avança i profetitza el que vindrà. Miquel Àngel pre-barroc, Rembrandt pre-romàntic, o Goya pre-expressionista són clars exemples d'aquests pocs creadors que acceleren el curs de la història. Amb Gaudí trobem, d'una manera més o menys embrionària, quasi totes les innovacions de la plàstica del segle XX com, per posar un sol exemple, el d'ésser el creador d'una importantíssima innovació tècnica: el collage.

Però el fet que vull destacar aquí és que aquest temple, que res no podia fer pensar que passés a la història (ja que en mans de Villar hauria semblat un pastitx sense cap interès amb el seu historicisme estèril i amb Martorell, amb el seu neogoticisme, no tindria avui cap atractiu) amb un cop de sort cau en mans de Gaudí i es produeix amb això un esclat d'efectes encara imprevisibles.

Aquest temple, malgrat ésser inacabat, es transforma, gràcies a aquest canvi fotuït i afortunat, en el monument més popular de Catalunya, en el símbol de Barcelona, motor del barri més progressiu de la ciutat, esperança de què sigui un dia la nova Catedral, desencadenant constantment polèmiques i admiracions, inspirador d'obres diverses, des de Joan Maragall fins Alan Parsons, visitat per milers de turistes, conegut arreu del món i que desperta l'interès de creients i agnòstics i l'obstinada aportació voluntària del poble per a la continuació de l'empresa.

Vàrem estar de sort, l'obra va caure en mans d'un gran creador, el millor artista que hem tingut al nostre país, i la Sagrada Família és la demostració del miracle que sorgeix de les obres d'art veritables: el de transformar la matèria, sovint ben minsa, en font d'energia transcendent, ja que Gaudí, com diu Jordi

1. «L'últim Gaudí» per Jordi Bonet i Armengol en el *Butlletí* n. IX de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi.

SUBIRACHS

Bonet, «reivindica el valor personal de l'obra artística, que no solament ha de tenir en compte la matèria (resoldre problemes d'estructura, forma, funció i economia), sinó també ha d'ocupar-se de l'esperit.»

La Sagrada Família és, doncs, en l'etapa projectada i realitzada pel seu segon constructor, l'arquitecte Antoni Gaudí, el triomf de la imaginació i la creativitat.